

د امام اعظمؒ وصیتونہ

تالیف

مولانا عاشق الہی شہر بلندی

ژباړونکی

مولوی عبدالہادی (حماد)

Ketabton.com

احمد شاہی کتب خانہ

کابل بازار کندهار

تلیفون: 0700321479

د تعلیم الاسلام راډیو ویب پاڼې له خوا:

www.TaleemulIslam-Radio.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

دامام اعظم (رحمة الله عليه) وصيتونه

مؤلف : مولانا عاشق الہی شہر بلندی
ژباړونکی : مولوي عبدالهادي (حماد)

د تعليم الاسلام راډيو ويب پاڼې له خوا:

www.TaleemulIslam-Radio.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۱﴾

د مرتب خو خبری

الحمد لله رب العالمين ، والصلوة والسلام على سيدنا اكرم
الاولين والآخرين ، وعلى آله واصحابه هداة الحق وناصرى الدين
المتين ، وعلى من اتبعهم باحسان الى يوم الدين وخذوا حذوهم
فى استذكار اثار نبويه الامين ، اوصوا واستوصوا وتواصوا بالحق
والصبر فى كل وقت وحين

درينستنى بنكلا او واقعيت دستروا كمن په گلورين نامه ددي
ليكني او ترتيب خخه وړاندي خبستن تعالى ﷺ ته اړبنده د په گوته
سوى بشریت د ځلانده اولوى امام حضرت امام ابوحنيفة (رحمة
الله عليه) دغه وصيت د ژباړي سره مل ليكلى وو چي ده مبارك
ونوموتى عالم حضرت يوسف بن خالد سمتي (رحمة الله عليه) ته
فرمايلى وو نوموړي ژباړه د اصل ترڅنگ په (ماهنامه البلاغ
كراچي) كښي ونشرته و سپارل سوه دغه وصيتونه زما مرشد
سپېڅلي شيخ الحديث (بقية السلف حجة الخلف) مولانا محمد
زكريا صاحب كاندهلوي ثم مهاجر مدني دامت بركاتهم العالوية په
خپل مجلس كښي توري په توري واورول او ديري بي خوښ وگڼل
بيايي په خپل شخصي لگښت د پنځوزرو د چاپ پريكړه وكړه ددي
بهير سره مل پريكړه وسوه چي دامام ابوحنيفة (رحمة الله عليه)
دوه نوروصيتونه چي ونورو شاگردانو ته يې فرمايلى دي هم نشر

سي دلتون وروسته د (الاشباه والنظائر) نومي كتاب په پای کښي
 يو وصيت وموندل سو چي قاضي القضاة حضرت امام ابويوسف
 (رحمة الله عليه) ته يې فرمايلي دي خوله بده مرغه ددې ليکني
 ترلوستني وروسته ځيني ځايونه چاپي غلطياني مخي ته راغلي
 چي ځيني ځايونه يې دمسخي او تحريف ويره وه بياهم ددوهمي
 نسخې لته روانه ده ترداسي بريده چي په دوونورو کتابونو کښي
 چي په نامه د (مناقب امام اعظم رح) او (حسن التقاضي) هم پيدا
 سوه په نوموړو دوونسخو کښي هم دصحت له پلوه پياوړي نسخه
 ترتيب سوه اودمحاوري سره وژباړل سوه دعاجزبنده په ذهن کښي
 يوڅه راوړاندي سوه چي هغه دامام صاحب (رحمة الله عليه)
 دوصيت څخه چي خپل زوی ته يې کړی دی عبارت دی ددغه
 وصيت لته يې پيل کړه چي په نتيجه کښي الحمد لله دغه نسخه هم
 پيداسوه. هم داډول په (مناقب امام اعظم رح) کښي دقاضي
 ابو عصمة، نوح بن ابي مريم مروزي (رحمة الله عليه) په نامه يې هم
 يو وصيت ترنظر تيرسو چي په قضائي چارو پوری اړه لري يو بل
 وصيت چي امام صاحب (رحمة الله عليه) وخپلو مخورو شاگردانو
 ته فرمايلي دي هم لاسته راغلي عاجزبنده دغه ټول وصيتونه
 دمحاوري ترڅنگ وژباړل اودحضرت اقدس مرشدي دامت برکاته
 په حضور کښي يې وړاندي کړل حضرت والا دغه ټول وصيتونه
 ديو ټولگي په ډول دنشر او طبعي امر وکړی او د (وصايا امام
 اعظم) په نامه يې ونومول اوددغه پنځو وصيتونو لړۍ جاري سوه

چي دکتونکو په لاسو کښي ترسترگو کيږي چي ترتيب يې په
لاندي ډول دی

لومړی وصيت : دامام ابويوسف (رحمة الله عليه) په نامه دی .
دوهم وصيت : دامام يوسف بن خالد سمتي (رحمة الله عليه) په
نامه دی .

دریم وصيت : دحماد بن ابی حنیفه (رحمة الله عليه) په نامه دی .
څلورم وصيت : دابوعصمة نوح بن ابی مریم (رحمة الله عليه) په
نامه دی .

پنځم وصيت : دامام اعظم (رحمة الله عليه) دمخورو اومشهورو
شاگردانو په نامه دی .

دامام اعظم (رحمة الله عليه) دځينو شاگردانو احوال :

حضرت امام ابويوسف (رحمة الله عليه)

حضرت امام ابويوسف (رحمة الله عليه) دامام صاحب (رحمة الله
عليه) ترټولو مشهور شاگرد وو چي پر حديثو اوفقه شريفه باندي
په پوره ډول برلاسی وو، حضرت امام احمد بن حنبل (رحمة الله
عليه) هم دده دشاگردانو څخه دی ، اونوموړی (رحمة الله عليه)
دامام ابويوسف (رحمة الله عليه) څخه تر درو کالو پوري زده کړي
کړي دي ، امام ابويوسف (رحمة الله عليه) نه يوازی چي قاضي وو
بلکي قاضي القضاة هم وو اوپه دغه لقب باندي دی مبارک ترټولو
وراندي مشهور سوی دی ، اودعباسي خليفگانو په لړ کښي يې د
مهدی ، هادی ، اوهارون الرشيد دواکمنيو پرمهال دقضا چوپړ

ترسره کړی دی اودسنه هجري ۱۲۶ قمری څخه نیولی بیا دژوند
دپای ترشیبو پوري قاضی وو .

امام ابویوسف (رحمة الله عليه) دامام اعظم (رحمة الله عليه)
وخدمت ته اوولس کاله دپایبندی سره مل په مسلسل ډول
حاضری ورکړی ده آن ترده چې یو وخت یې زوی وفات سوی وو .
بیا هم ده مبارک پدې موخه چې دامام اعظم (رحمة الله عليه)
مجلس ځینی ناغه نسی دخپل زوی په دفن کښي اشتراک ونه کړی
اودخپل زوی تکفین اوتجهیز یې دوستانو ، قریبانو ،
اوهمسایگانو ته پریښودی اوخپله دامام اعظم (رحمة الله عليه)
په مجلس کښي حاضر سو ، حضرت امام ابوحنيفة (رحمة الله عليه)
نه یوازي چې امام ابو یوسف (رحمة الله عليه) ته پوهه وربخښلی
وه بلکي مالي مرستي یې هم ورسره کولی ، دداؤد بن رشید ویناده
چې وایي : که چیري دامام اعظم (رحمة الله عليه) یوازي امام
ابویوسف (رحمة الله عليه) شاگرد وای بیا هم دده دویار لپاره دایو
شاگرد بس وو ، اوکه دامام ابویوسف (رحمة الله عليه) علمي خبرو
ته وکتل سي څرگندیږي چې نوموړی دپوهي دریاب دی اوپه لپو
اوبه ځینی اخستل کیږي ، حدیث ، فقه ، اوکلام ترټولو زیات دده
په وړاندي وه ، یوځل امام ابویوسف (رحمة الله عليه) ناروغ وو
دپوښتني په موخه امام اعظم (رحمة الله عليه) ورته تشریف راوړی
دپوښتني څخه وروسته چې امام صاحب دباندی راووتی وې
فرمایل : که چیری دغه ځوان وفات سي نو دعلم لپاره لویه ضایعه
ده ځکه چې دی پرمخکه ترټولو اوسیدونکو ستر عالم دی .

علي بن صالح (رحمة الله عليه) چي به امام ابويوسف (رحمة الله عليه) خخه روايت ڪاوه نوده مبارڪ به امام ابويوسف (رحمة الله عليه) په افقه الفقهاء ، قاضي القضاة ، اوسيد العلماء لقبونو سره ياداوه او فرمايل به يي :

حدثني افقه الفقهاء وقاضي القضاة وسيد العلماء ،

حضرت امام ابويوسف (رحمة الله عليه) د سنه هجري قمري ۱۲۲ خخه بيا تر (۱۸۲) هجري قمري سنې پوري قاضي وو چي همدا دده دمړيني ڪال دي نوموړي په دي لويه مده ڪنبي دستر عدل او انصاف سره مل فيصلې ڪړي دي او فرمايلي يي دي چي ما هيڅ دظلم فيصله نده ڪړي مگر يوځل چي دمؤاخذي خخه يي په ويړه ڪنبي يم هغه دا وه يوه ورځ يونصراني سړي په هارون الرشيد باندي دعوه وکړه چي اميرالمؤمنين زما فلانکي جايداد قبضه ڪړي دي دغه دوسيه پيل سوه ما هارون الرشيد ته وويل چي دغه سړي په تا دعوه ڪوي وايي تا دده محکه قبضه ڪړي ده هارون الرشيد په جواب ڪنبي راته وويل چي دغه محکه ماته دخپل نيکه منصور خخه راپاته ده نصراني ته مي وويل چي داميرالمؤمنين جواب خو دي واوريدى ته شاهدان لري ؟ نصراني په جواب ڪنبي راته وويل شاهدان نسته مگر مدعى عليه دي قسم واخلي هارون الرشيد ته مي وويل چي قسم اخستلاى سى ؟ هارون الرشيد قسم واخستى اودوسيه خلاصه سوه نصراني ولاړى نو زه ددغه دوسيې په ويړه ڪنبي يم چي الله ﷻ ته مسئل نسّم يوشاگرد ورته وويل اي استاذه ! پدي موضوع ڪنبي دمؤاخذي ويړه په چشمي

کښي ده؟ ده مبارک وفرمايل: دغه دوه کسان چي يو نصرانی وو بل امير المؤمنین وو دمحاکمې پرمهال يوځای نه وه بلکي هارون الرشيد پر يوممتاز ځای ناست وو اونصرانی دنورو مدعيانو په خير پر يو ساده ځای ناست وو (يعنی ماته پکاروه چي هارون الرشيد می هم راکښته کړی وای دعامو مدعيانو په خيرمی درولی وای).

حضرت امام ابو يوسف (رحمة الله عليه) لوی عابد وو ځکه دقضا دټولو بوختیاوو ترڅنگ يې هره ورځ دوه سوه رکعتنه نفل کول او په زیاته کچه يې روژې نيولی امام ابي يوسف (رحمة الله عليه) دنسب له پلوه دمدينې منورې دانصارو دکورنۍ سره اړه لري دده دنیکه نوم (سعد بن بحير) صحابی وو چي (سعد بن حبه) هم ورته ويل سوي دي (حبه يې دمورنوم وو) نوموړي دتنکی ځوانۍ پرمهال دنبه جنگيالي په توگه دخندق په غزا کښي ونډه واخستله رسول الله ﷺ چي کله دی وليدی چي په پوره مېړانه يې جنگ کاوه نوبلنه يې ورکړه او ورته وې فرمايل: ځوانه ته څوک يې؟ ده مبارک په جواب کښي ورته وويل زه سعد بن حبه يم حضور ﷺ ورته دعا وکړه چي الله ﷻ دي ستا نصيب مبارک کړي او دنژدې کيدو امر يې ورته وکړی کله چي ورته رانژدې سو مبارک ﷻ يې پرسر لاس ورتير کړی (دغه حکايت الاستيعاب ليکلی دی).

حضرت امام ابو يوسف (رحمة الله عليه) فرمائی: رسول الله ﷺ چي زما دنیکه پرسر لاس تير کړی دی برکت يې تراوسه په کورنۍ

هلته وفات سوی دی او اولادونه یې په کوفه کښي د ژوند شپې
 صبا کوي په ذوی کښي یو ځلانده سهار ابو یوسف (رحمة الله علیه)
 وځلیدی چي تر ختیزه اولویدیزه پوري یې علم ورساوه دامام
 ابو یوسف (رحمة الله علیه) د وفات نېټه (۱۸۲) هجري قمري ښودل
 سوی ده او د ولادت نېټه یې ۱۱۳ سنه مشهوره سوی ده مگر شیخ
 محمد زاهد کوثري (رحمة الله علیه) فرمایلی دی: چي دده مبارک
 د ولادت نېټه ۹۳ هجري قمري ده همدا روایت څیرل سوی اودتائید
 وړدی.

حضرت یوسف بن خالد سمتي رحمة الله علیه

حضرت یوسف بن خالد سمتي (رحمة الله تعالى علیه) دامام
 ابو حنیفة (رحمة الله علیه) د مشهورو شاگردانو څخه دی اصلی
 وطن یې بصره ده دامام اعظم (رحمة الله علیه) څخه د زده کړي
 او خدمت په موخه دبصرې څخه کوفې ته راغلی وو د زده کړي
 وروسته یې د بیرته تللو هوډ وکړی خو امام اعظم (رحمة الله
 علیه) ورته وفرمایل: په تلو کښي بیره مکوه زه تاته د تونښي په
 توگه څه نصیحتونه کوم ده مبارک وخت ورته بیل کړی امام
 اعظم (رحمة الله علیه) وصیتونه ورته وکړل چي په همدې رساله
 کښي راوړل سوی دي دغه وصیتونه دخپلو ځانگړتیاوو سره
 د علماؤ او طالبانو لپاره د ځان ساتني وړ دي.

دهدا یې د مؤلف مشهور شاگرد علامه زرنوجي (رحمة الله علیه) په
 خپل کتاب (تعلیم المتعلم) کښي داسي لیکلي دي:

وينبغي لطالب العلم ان يحصل كتاب الوصية كتبها ابو حنيفة
 (رحمة الله عليه) ليوسف ابن خالد سمتي (رحمة الله عليه)
 عند الرجوع الى اهله ، وقد كان استاذنا شيخ الاسلام علي بن ابي
 بكر (رحمة الله عليه) امرني بكتابته عند الرجوع الى بلدي ولا بد
 للمدرس والمفتي في معاملات الناس منه .

ژباړه : هرزدكړی (طالب) ته بنایي چي هغه وصیت نامه لاس ته
 راوړي چي امام اعظم (رحمة الله عليه) ويوسف بن خالد (رحمة الله
 عليه) ته وگورته دتللو پرمهال كړی دي . زمور استاذ شيخ الاسلام
 علي بن ابي بكر ماته وخپل بنارته دتللو پرمهال امر وكړی چي دغه
 وصیت نامه وليكم او دخلگو سره په روزنيز ژوندانه كښي دخلگو
 سره په معاملاتو ترسره كولو كښي ، بنوونكي (مدرس) او مذهبي
 پريكړه كوونكي (مفتي) ته دغه وصیت نامه اړينه ده .

حضرت يوسف بن خالد دامام شافعي (رحمة الله عليه) داستاذانو
 څخه دی او امام شافعي (رحمة الله عليه) دده په اړه داسي فرمايي :
 رجلا من الخيار .

يعنى دی دغوره وگړو څخه دامت دی . دمحدث ابن ماجه څخه
 روايت دی چي يوسف خالد ته لدي امله سمتي ويل سوي دی چي
 سمتي وسمت ته منسوب دی او سمت طرف (خانگه) ته ويل كيږي
 اودى هم دښکلی لوري څښتن او دښکلو اخلاقو څښتن وو .

نوموړي په سنه ۱۷۹ هجري قمري كي ددي فاني نړۍ څخه مخه
 ښه كړی ده .

حضرت حماد بن ابی حنیفة (رحمة الله تعالى عليهما)

حضرت حماد بن ابی حنیفة (رحمة الله تعالى عليهما) داماد
ابوحنیفة (رحمة الله عليه) یوازنی زوی دی چي دخپل سپېڅلی
پلار څخه یې د فقه زده کړي کړي دي او په پوره پیمانې د سپېڅلتیا
او تقوی سره مل وو او تریو وخته په کوفه کښی قاضی هم وو .

حضرت ابو عصمه نوح بن ابی مریم (رحمة الله تعالى عليه)

حضرت نوح بن ابی مریم هم داماد ابوحنیفة (رحمة الله عليه)
دمخورو شاگردانو څخه وو چي دمرو نومي ځای اوسیدونکی وو
او ابو عصمه یې د کنیت نوم وو او د الجامع په لقب سره یادسوی
دی . امام ابوحنیفة (رحمة الله عليه) تل په قضائی مسائلو کښی
پوښتی . یوه ورځ امام اعظم (رحمة الله عليه) ورته وفرمایل هرو
مرو به ته د قضا دروازه وټکوي همدا سې وسوه په خپل وطن کښي
قاضی سو امام اعظم (رحمة الله عليه) ده مبارک ته ځيني وصیتونه
چي د قضا اړوند وه د خط په واسطه ولیږل چي پدې رساله کښي
راوړل سوی دي . حضرت نوح بن ابی مریم ته د علومو د جمعي له
امله جامع العلوم ویل سوی دی . نوموړي څلور مجلسونه درلودل
چي لومړی مجلس یې د حدیثو وو ، دوهم مجلس یې دامام اعظم
(رحمة الله عليه) د ارشاداتو بیانول وو ، دریم مجلس یې دنحو وو ،
او څلورم مجلس یې دشعر او ادب په اړه وو . ده مبارک دامام اعظم
(رحمة الله عليه) ترڅنگ د قاضي ابن ابی لیلی څخه هم زده کړي
کړي وي .

پنځم وصيت چي پدي ڪتاب ڪبني راوړل سوي دي دامام اعظم
 (رحمة الله عليه) دمشهورو شاگردانو په نامه دي چي روايت
 کوونکي يې امام يوسف (رحمة الله عليه) دي او فرمايي : په يوه
 باراني ورځ ڪبني مورځو ملگري دامام اعظم (رحمة الله عليه)
 وخدمت ته حاضر سو چي زمورځو په ډله ڪبني داؤد طائي رح،
 عافية اودي رح ، قاسم بن معن مسعودي رح ، حفص بن غياث
 نخعي رح ، وکيع بن الجراح رح ، مالک بن مغول رح ، زفر بن
 هزيل (رحمة الله عليهم) موجود وه امام اعظم (رحمة الله عليه) زمورځو
 لوري ته متوجه سو او وي فرمايل : انتم مسار قلبي الخ .

دغه وصيت ددي ټولگي په آخر ڪبني راوړل سوي دي دنوموړو
 وصيتو درو بنانتيا په موخه عاجز بنده ځيني ځايونه ځيني ويناوي
 دقوسو په منځ ڪبني راوړي دي اودخپل لوري يې په
 وريبنموباندي ټاټ (کم قيمته رخت) پيوند کړي دي له دې امله
 چي عام خلگ دلفظ دظاهري بني څخه غلطه افاده ونه کړي .

الله ﷻ ته دعا کوم چي دغه چوپړ دقبوليت په لورونه ونازوي او
 دحضرت اقدس مرشدي دامت برکاتهم سايه پرخلگوباندي ترډيره
 وخته ودانه ولري .

انه سمیع قریب ولدعاء مجیب و صلی الله تعالی خیر خلقه سیدنا ومولانا
 محمد وآله واصحابه اجمعین .

المدينه المنوره دصفري لومړي سنه ۱۳۹۹ وانا العبد المحتاج الي رحمة الله
 محمد عاشق الهي بلند شهري عفي الله عنه وعافاه وجعل اخرته خيرا من اولاه

د کتاب پیل

دامام ابوحنيفة رحمة الله عليه وصيت خيل شاگرد

ابويوسف (رحمة الله عليه) ته

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

نحمده ونصلي على رسوله الكريم

لومړی : د حضرت امام ابوحنيفة (رحمة الله عليه) څخه روايت سوی دی چي ده مبارک (خپل شاگرد) ابويوسف (رحمة الله عليه) ته (هغه وخت) وصيت وکړی چي د ابويوسف (رحمة الله عليه) له لوري څخه ده مبارک ته پوهه ، نیک اخلاق او برلاسی پر علم باندي ښکاره سوه او وې فرمايل : اې يعقوبه ! (١) درنښت د پاچا کوه مقام يې لوړ گڼه او په حضور کښی يې د درواغ ويلو څخه ځان ژغوره . باچاته ، ته په هر وخت او هر مهال مه ورځه ترڅو چي يې ديو علمی اړتيا لپاره بلنه نوی درکړی (د باچا د ډيرتگ څخه لاس پرسر سه) ځکه که دی بوختيا ورسره ډيره سی بې عزتي دي کوي او مقام دي دده په وړاندي راتپتيری داسي ورسره واوسيره لکه داوړه سره چي اوسيرې گټه ځني اخله اوليری ځني اوسه مه ورنژدي کيره ځکه تا سوځي اوتوان ځني اخلی ځکه پاچا چي دکوم عزت لته ځان لره کوي نورو ته يې نکوي .

(١) يعقوب د ابويوسف (رحمة الله عليه) نوم دی .

دريم : دپاچا په وړاندي دډيرو خبرو كولو څخه ځان وژغوره ځكه چې دى ستا ويناوى څيري ددې لپاره چې انډيوالانو ته رښيي چې دى تر تا پوه دى ستا غلطيانى په گوته كوي چې دخپل قوم په سترگو كښي دي ټيټ وښيي .

څلورم : كله چې پاچا ته ورځي دځان ددرنښت تر څنگ دنورو درنښت هم وپيژنه .

پنځم : پاچاته پر داسي مهال مه ورځه چې په وړاندي يې داسي پوهان ناست وي چې تا نه پيژني ځكه كه (دپوهي په ډگر كښي تردوى) ټيټ يې ښايى چې تا وځوروى او كه په پوهه كښي تردوى پياوړى يې ښايى چې (په خبروكي) تا ټيټ كړي اوله دې امله دپاچا دسترگو وغورځي .

شپږم : كله چې پاچا د دولتي كارونو څخه (ديوكار) وړانديز درته وكړي ترهغه بريده يې مه قبلوه ترڅو ستا ، ستا دمذهب او ستا دمسلک قضا رضا نه وي پكښي نغښتي ددې لپاره چې په دولتي چارو كښي دپرديو دمذهب وكړني ته اړنسي .

اووم : دپاچا ددوستانو او انډيوالانو سره اړيكي مه لره بلكي يوازي ده ته نژدې كيږه .

اتم : دپاچا دانډيوالانو څخه ليري اوسه چې مرتبه او درنښت دي دتل لپاره پاته سي .

نهم : دعامو خلكو په وړاندي خبري مه كوه ترڅو چې يې پوښتنه نوي درڅخه كړي .

لسم : (د عامو خلگوسره) په دنيوي چارو او تجارت کښي دخبرو کولو څخه ځان وساته دهغه خبرو پرته چي په پوهه (علم) پوري اړه لري ددې لپاره چي پوه نسي چي ستا مينه دمال سره ده ځکه دوی پر تا بد گمان کوي او پدې باور کوي چي ستا مينه درشوت اخیستلو سره ده او دې لوري ته لاس خلاصوي .

يوو لسم : د عامو خلگو په وړاندي لويه لوورپه خندا مکوه .

دولسم : د بازار د ډيرتللو څخه ډډه وکړه .

ديارلسم : (د ځوانو) لغړزنو هلکوانوسره خبري مکوه ځکه چي فتنه ده (يعنی دگناه کولو ويره ده) دوړو کوچنيانو سره خبري کول او پر سرلاس ورتېرول پروانلري .

څوارلسم : د بې علمه سپين بڼيرو سره دلاري په منځ کښي مه څه ځکه که دلاري په اوږدو کښي دوی مخکي کړي ته وروسته سي د علم بې عزتي دي کيږي او که ته مخکي سي ستا تاوان دي (ځکه رسول الله ﷺ د سپين بڼيرو عزت لازم بللی دی) او فرمایي : څوک چي زموږ د مشرانو احترام نکوي او پر ماشومانو مو رحم نکوي زموږ د ډلي څخه ندی .

پنځلسم : پر لارو باندي (د ناسمو خلگو په څير) مه کښينه که دي (د کوردناستي پرته) اړتيا ورته پيدا سوه نو په مسجد کښي کښينه .

شپاړسم : پردو کانونو باندي مه کښينه .

اولسم : په بازارو او مسجدو کښي خوراک مه کوه .

انام: پرلارو باندي دخيرات شربتان مه چينبه اومه ئي دلا سو خخه
دخيرات ورکونکو چينبه .

نولسم: گران قيمته جامي ، دنبکلا شيان اوورينم مه استعمالوه
خکه چي پايلي يي کبر اولويي ده .

ثلم: په خپل کور کي دخپلي ميرمني سره دارتيا پرته خبري مه کوه
مگر دارتيا په پيمانه يي کوه .

يوويشم: دميرمني سره ډيري لوبي اولاس وروړل مکوه .

دوه ويشم: دخپلي ميرمني سره نژدېکت مه کوه مگر هغه وخت
چي دالله ذکر وکړي اودخير لته پکښي وکړي .

درويشتم: دخپلي ميرمني په وړاندي دپرديو ښځو او مينځيانو
خبري مکوه خکه چي پداسي صورت کښي داپه خبرو کښي ازادي
ترلاسه کوي ښايي چي ته دنورو ښځو خبري وکړي دابه دپرديو
نارينو و خبري درته وکړي (چي ډيره بده خبره ده)

خلورويشم: دداسي ښځي سره واده مکوه چي کونده وي پلار يا
مور ولري (يادزاره مېړه خخه) زوی يا لور ولري مگر په دې شرط
سره چي دقريبانو پرته به څوک نه ورته راځي خکه که ښځه شتمنه
وي دپلار دښني پرمهال ادعاء کوي چي ټوله شته ددې دي او مېړه
ته يي دخواست په ډول ورکړي دي .

پنځويشم: دوس تربريده دخوانښي اوخسر کورته مه ورځه (يعني
دشرعي عذر پرته) .

شزويشتم : دخوانبي اوخسر په کور کښي ميلمستيا ته زړه مه ښه کوه ځکه چي مال درڅخه اخلي او طمعه يې درته ډير يږي .

اوه ويشتم : دداسي ښځي دواده کولو څخه ډډه وکړه چي زامن اولوني دزاره ميړه څخه ولري ځکه دا خپل مالونه دهغه اولادو لپاره ذخيره کوي اوستا دمالوڅخه يې غلاکوي دوی ته يې ورکوي ځکه زوی تر تا ورته محبوب دی .

اتويشتم : دوي ميرمني (ماينې) په يوه سراي کښي مه سره يوځای کوه

نهمه ويشتم : ترهغه وخته واده مکوه ترڅو چي دي باور نوی راغلی چي دواده ټولي اړتياوي پوره کولای سم .

ديرشتم : لومړی دعلم لټه کوه بيا حلال مال سره يوځای کړه په دريم قدم کښي په واده کولو بوخت سه ځکه که دمال په لټه بوخت سي دمينځو او مريانو رانيولو ته دي رابولی او په دنيا دي مشغوله کوي تر زده کړي وړاندي واده مکوه ځکه چي وخت دي ضائع کيږي اولادونه دي ډير يږي او دارتيا دپوره کولو لپاره يې اړکيږي په نتيجه کښي علم او مال دواړه درڅخه پاتيريږي .

يوديرشتم : دځوانۍ په پيل کښي په علم بوخت سه چي زړه دي دنورو بوختياوو څخه خلاص وي بيا دمال ديوځای کولو لټه کوه ځکه ډير شغل دمال ، اولاد زړه پراگنده کوي کله چي دي مال جمعته کړی نو واده وکړه اوداسي ژوند ورسره وکړه لکه چي می درته وويل .

دوديرشم : دالله ﷻ څخه ويره ، دامانت اداكول اونصیحت عامواو خاصو ته كول پرتا لازم دي .

دروديرشم : دخلگو درنښت تر پښو مه لاندي كوه بلكي درنښت يې كوه ډيره گذاره مه ورسره كوه كه دوی گذاره كول غواړي نوديني مسائلی ورته بيانوه ترداسي بريده كه څوك دعلم څښتن وي اوپه علم بوخت وي او كه دعلم څښتن نوي (يعنی دعلم سره مينه نه لری) ځان درڅخه ژغوري .

څلورديرشم : وعامو خلكو ته (بي علمو خلكو ته) ددين داصولو دبيانولو څخه ځان وساته چي په علم كلام پوري اړه لری ځكه دوی داسي ډله ده چي ستا تقليد كوي اوپه دې اصولو سره مشغوله كيږي (پايلي يې بدي دي) .

پنځمه ديرشم : كه څوك ديو مسئلي پوښتنه درڅخه وكړي نودومري جواب ور كوه چي سوال يې درڅخه كړی وي نورڅه په جواب كي مه ورسره زياته وه ځكه جواب ځني وركيږي .

شپږديرشم : كه لس كاله دكار او كسب څخه بې برخي سي (دناداری له امله) دعلم څخه مخ مه اړوه ځكه كه دي مخ واړوی دناداری سره به مل سي ځكه الله ﷻ فرمايي : چا كه زما دذكرڅخه مخ واړوی بېشكه دتنگ ژوند څښتن به سي .

اووه ديرشم : څوك چي ستا څخه پوهه ترلاسه كوي داسي يې گڼه لكه ستا زوی يا اولاد چي وي پدې موخه چي مينه يې دعلم سره زياته سي .

اته دیرشم : دعامواوښاري خلگوڅخه که څوک ستا سره اختلاف کول غواړی (یعنی په مذهبي چارو کښي دلائل ویل غواړي) نو ته اختلاف مه ورسره کوه ځکه چي ددوی سره اختلاف کول ستا دمخ اوبه بیایي (یعنی بی عزته کوي دي). اختلاف کول ستا دمخ اوبه بیایي (یعنی بی عزته کوي دي).

نهمه دیرشم : دحق په ویلو کښي دچا دجاه او جلال پروا مه کوه که څه هم پاچا وي.

څلویښتم : خپل ځان پدې مه راضي کوه چي ترنورو کم عبادت وکړي (یعني ترعاموخلگوډیرعبادت کوه) ځکه چي عام خلگ ستا برلاسی پرعبادت نه وینی ترهغه عبادت چی دوی یې کوي نوپرتا باندي دبدي اود لږمینی دعبادت سره باورکوي اوپردي عقیده وي چي ستا علم تاته گته اوفائده نده کړي مگرهغه گته چي دوی ته دي رسولي ده ددوی دجهل په اړه.

یوڅلویښتم : کله چي یوښارته ورسې په دې ښار کښي نور علماء موجود وي نو دځان لپاره لوړ مقام مه لټوه بلکي داسی واوسه لکه یو ددوی څخه ددې لپاره چي دوی پوه سي چي ستا مقصد ددوی عزت لمنځه وړل ندي که داسي ونه کړي دوی به په اتفاقی ډول درباندي راجمعه سي او ستا کړنلاره به بدننامه کړي او عام خلگ به هم درباندي راووزي اوتيز، تيزبه درته گوري (په پایله کښي به) بی ځایه اوبې فائدي بدننامه سی.

دوخلوینتم : (دعلماؤ په شتون کښي) فتوی مه ورکوه که څه هم
دفتوی طلب درڅخه وکړي (دعلماؤ سره) علمی مقابله (رد قدح)
مکوه.

دروخلوینتم : ددوی په وړاندي هیڅ مه وایه ترڅو چي یوښکاره
دلیل نوي درسره.

څلورخلوینتم : ددوی پر استاذانو باندي بد مه وایه ځکه الله ﷻ
فرمایي : تاسو ښکنځل مه کوی هغه کسانو ته چي دالله ﷻ پرته بل
چاته عبادت کوی نودوی به هم الله ﷻ ته ښکنځل کوي تیری به
وکړی دناپوهی له امله.

پنځه څلوینتم : دخلگوسره پر حذر اوسه (یعني په راکړه ورکړه کښي
دهوکه مه ورسره کوه بلکی محتاط ورسره اوسه).

شپږ څلوینتم : دالله ﷻ سره په پته داسي اوسه (یعنی عبادت کوه)
لکه په ښکاره چي یې کوی (یعنی دخلگوپه وړاندي) دعلم هیڅ
کار صیح نه دی ترڅو چي باطن یې دظاهر سره برابر نوي.

اووه څلوینتم : که پاچا یوکار درته وسپاری چي ته یې وړتیا لري
ترڅو چی دي باورنوی راغلی که یې زه قبول نه کړم زما پرته یې یو
بل (نااهله) څوک قبلوي خلگوته تاوان رسوي او پدې پوه سي چي
دغه سپارل زما دعلم لکبله دی.

اته څلوینتم : دمنظرې په مجلس کښي (چي شرعا روا نه وي)
دویري او مرعوبیت سره مل خبري مه کوه ځکه داسي خبري دزړه

د خبروپه ښکاره کولو کښي نقص پيدا کوي اود ژبي بنديز
پيدا کوي .

نهمه څلويښتم : د ډيري خدا کولو څخه ځان وژغوره ځکه چي ډيره
خدا زړه وژنی .

پنځوسم : د ښځوسره ډيري خبري اوناسته او ولاړه مه کوه ځکه زړه
وژنی .

يوپنځوسم : په ارامتيا اوسکون سره رفتار کوه په کارونو کښي
تلوارمکوه .

دو پنځوسم : که څوک دشا دخوا نعره درپسي وکړي جواب مه ورکوه
ځکه په حيوانانو پسي دشا دخوارغ کيږي .

دروپنځوسم : کله چي خبري کوي (په خبرو کي) ډيري نارې مه وهه
اوازمه پورته کوه .

څلورپنځوسم : د ځان لپاره ارامتيا اولرښوريدل عادت وگرځوه ددي
لپاره چي دخلگوپه وړاندي دي دپوهي مقام څرگندسي .

پنځه پنځوسم : دخلگوپه منع کښي دالله ﷺ ذکر ډير کوه ددي لپاره
چي خلگ ستا څخه ذکر ازده کړي .

شپږ پنځوسم : د ځان لپاره يو (ځانگړی) ورد (ذکر) وټاکه چي قرآن
پکښي لولی دالله ﷺ ذکر پکښي کوي اوشکروايي پر هغه څه باندي
چي دصبر بلنه يې درکړی ده اونعمتونه يې درکړي دي .

اووه پنخوسم : دځان لپاره په هره مياشت کښي خاصي ورځي وټاکه چې روژه، پکښي ونيسي ترڅو خلگ (په روژه نيولو کښي) ستا تقليد وکړي په هغه عبادت مه راضي کيږه (يعني بسنه مه کوه) کوم چې عام خلگ په راضي وي (يعني ترعامو خلگو عبادت ډيرکوه).

اته پنخوسم : دځان ساتنه کوه (په دې موخه چې بي گټي کارونه او گناه درڅخه ونسي اودنورو ساتنه کوه چې ستا ددنيا او آخرت (کارونه وويني) ستا دعلم څخه گټه واخلي.

نهه پنخوسم : خپله (په بازار کښي) رانيول او خرڅول مه کوه بلکي يوداسي څوک وټاکه چې ستا کارونه په ښه توگه تر سره کړي او پرتا باندي اعتماد وي.

شپيتم : ددنيا په ټولو چارو کښي چې ته پکښي راشکيل يې ډاډه مه اوسه (يعني دافکر مه کوه چې زما ټولي کړني ريښتني دي) ځکه دنفس او شيطان ويره سته، بېشکه الله ﷻ دټولو شيانو پوښتنه کوي **يوشپيتم** : لغرزي مريان مه رانيسه.

دوشپيتم : که څه هم دپاچا سره نژدې اړيکي ولري (خو خلگوته) يې مه ښيه چې زه دپاچا سره نژدې اړيکي لرم ځکه چې بيا خپل کارونه ستا دغاړي کوي نو که چيري يې کارونه ورپوره کړي سپکاوي دي کوي که يې ورپوره نکړي عيب داره کوي دي.

دروشيتم : ځان دعامو مسلمانا نو په خيزگنه مگرپه خپل مسلک کبسي چي دعلم خخه عبارت دي (يعني دعلم په اړه خپل مسئوليت زيات گنه).

څلورشيتم : دخلگوپه ناسمو کارونو کبسي تقليد مکوه بلکي په غوره کارونو کبسي يې تقليد کوه.

پنځه شپتم : که دي په يوانسان کبسي بدي وليدل مه يې بيانوه بلکي دخيرلته ورته کوه په خير يې ياد کړه مگر بدي يې په ديني چارو کبسي وه خلگو ته وښيه ددې لپاره چي خلگ يې تقليد ونه کړي او ځان ځني و ژغوري ځکه رسول الله ﷺ فرمايي : دفاجر انسان بدي بيان کړي ددې لپاره چي خلگ ځان ځني و ژغوري .

شپږشيتم : که دي دلورمقام د څښتن خخه ديني نيمگرتيا وليده ورته بيان يې کړه دلورمقام اومرتبې پروا يې مه کوه ځکه الله ﷻ دي مرسته کوونکی اومددگار دی که دي يوځل دغه کاروکړي دوی درخخه ويريری هيڅوک دلاوری نسي کولای چي ستا په وړاندي اويا ستا په ښار کبسي بدعة (غير شرعي کار) ښکاره کړي وداسي کارته عوام خلگ وهڅوه ترڅوخلگ ددين په زيار کبسي ستا تقليد وکړي.

اوه شپتم : که دي دپاچا خخه داسي کار وليدی چي دعلم، پوهي سره برابر نه وو ورپه گوته يې کړه په داسي حال کبسي چي ته يې فرمانبردار يې ځکه دپاچا توان ستا تر توان ډيردی اوورته ووايه : په هغه څه چي ته برلاسی يې زه دي فرمانبردار يم خو ځيني کړني

دي دپوهي سره برابري ندي كله چي د اكارو كړي نويو ځل بس
 دى ځكه كه په تكرر سره ورته ووايي بنيايي درنښت دي لمنځه
 ولاړسي او ددين د نقص لامل به سي (كچيري اړتيا ورته پيدا سي
 دداسي كسانو لخوا ترسره سي چي ستا تراثر لاندې وي نو
 يو يادوه ځله د اكار و كړه ترڅو خلك ستا زيار په دين كښي او حرص
 په امر بالمعرف وويني كله چي دي د اكارو كړي خلكو ستا هڅي
 اوزيا روليدى او بيا دي د پاچا څخه هغه كړنه وليده نو يوازي
 كورته ورسه ديني او مذهبي خبري ورته و كړه كه بدعت كوونكي
 وو مناظره ورسره و كړه او كه پاچا وودالله ﷺ او رسول الله ﷺ ويناوي
 ورته بيان كړه كه يې ومانه خوښه كه يې ونه مانه دالله ﷻ څخه
 وغواړه چي دظالم څخه دي وساتي .

اته شپيتم : مرگ په ياد لره د استاذانو لپاره مغفرة (بخښنه) دڅښتن
 تعالى ﷻ څخه غواړه او دهغه چا لپاره (مغفرة غواړه) چي دين دي
 ځيني لاسته كړي وي .
نه شپيتم : دقرآن تلاوت تل كوه .

اويايم : زيارت دقبرونو، بزرگانو او سپېڅلو ځايونو ډير كوه .
يو اويايم : دعامو خلكو سره چي په مسجدونو ، سپېڅلو ځايونو او
 او هديرو كښي مخ سي دوى د رسول الله ﷺ او نيكو خلكو په خوب
 ليدل درته بيان كړي درست يې بوله .

دواويايم : ددين او سمي لاري د دعوت پرته دناسمو خلكو سره مه
 كښينه .

درواويایم : ډير لعنت ويل او ښکښل کول مه کوه.

څلوراويایم : مؤذن چي اذان وکړي دمسجد تللو تياري کوه ددې لپاره چي عام خلگ ستا مخکي ولاړنسي.

پنځه اويایم: دپاچا په همسايه کښي سرای مه جوړوه.

شپږ اويایم : که دی دهمسايه څخه (ناسم کار) وليدی پت ئی کره ځکه چي داستا سره امانت دی ، اودنورو خلگوپت احوال مه ښکاره کوه.

اوه اويایم : که څوک (په يوکارکي مشوره درڅخه وغواړي نو مشوره ورکوه څومره چي پوهيږي ځکه دغه کار دی الله ﷻ ته نژدی کوی ، زما دغه وصيت ومنه ددنيا او اخرت لپاره دي گټه ده انشاء الله تعالی.

اته اويایم: دبخله څخه ځان وساته ځکه بخل دي دخلگوپه وړاندي رسوا کوي.

نهه اويایم : طمعه کوونکی مه اوسه مه درواغ وايه مه په خبرو کښي دخلگوسره گډيږه بلکي په ټولو کارونو کښي خپله ميرانه وساته.

اتيايم : هروخت سپيني جامي اغونده.

يو اتيايم : دشتمن زړه څښتن اوسه دځان له (لوري) څخه لږ حرص ښيه اولږ مينه ددنيا سره دځان شتمنی ښکاره کوه مسکنت مه ښکاره کوه که څه هم مسکين يي.

دوانتيایم : همتناکه اوسه ځکه د چا چي همت ټيټ وي مقام يې هم ټيټ وي .

درواتيایم : کله چي پرلاري ځي چپه اوراسته لوري ته مه گوره بلکي مخکي ته گوره .

څلوراتيایم : کله چي حمام ته ورسې دعاموخلگوسره په ناستي ځای اوپيسو ورکولو کبسي ځان مه برابر وه بلکي تردوی زياتي پيسې ورکړه ترڅوستا ميرانه بنکاره سي اودوی به دي درنښت وکړي .

پنځه اتيايم : مال ، سامان ، اوجامی خپل دي اودصنعت کارونه خپله مه کوه بلکي يوباورلرونکی سړی ته يې وسپاره .
شپږ اتيايم : دخلگوڅخه (نامشروع) محصول مه اخله .^(۱)

اوه اتيايم : دراهم (پيسې) خپله مه تله (يعنی مه يې حسابه) بلکي پريوبل (باورلرونکي) سړی باندي باورکوه .

اته اتيايم : ددنيا سپکاوی کوه (هغه دنيا) چي دعلماؤ په آند سپکه ده ځکه الله ﷻ ته (علماء) تردنيا غوره دي .

نهه اتيايم : خپل (دنياوي) کارونه بل چاته سپاره خوپر علم ښه بر لاسی واوسي داسي کړنه دي عزت ساتی .

(۱) ددغه محصول څخه موخه مکس دی مکس دجاهلیه په وخت کي یوخاص نامشروع دود وو چي اوس له منځه تللی دی .

نوی یم : دليونيانوسره خبري مه کوه مه دهغه خلگوسره خبري کوه چي دمناظري په اصولو اودليل نه پوهيږي اويا لته دمقام کوي (علمي فائده يې هدف نوي) بلکي د مسائلوپه بيان دي ډوبوي او عزت دي لمنځه وړي اوستا (دعزت) پروا نکوي که څه هم په دې و پوهيږي چي ته پرحق يي .

يونوييم : کله چي داسي خلگوته ورسې چي پرتالوروي نوپردوی ځان لورمه بوله ترڅودوی دي لورونه گني ددې لپاره چي ددوی څخه تاوان درته متوجه نسي .

دونوی یم : که په يوقوم کبني اوسيرې ترهغه په لمانځه کبني مه مخکي کيږه ترڅودوی دي دعزت په ډول مخکي نه کړي .

درونوی یم : دغرمې اوسهار وختي پرته حمام ته مه ځه اومه دعامو خلگودتفريح ځايوته ورځه .

څلورنوي یم : په کومو ځايو کبني چي پاچهان ظلم کوي مه ورځه مگرهغه وخت که ستا په نصيحت يې دظلم څخه لاس اخستی ځکه که دوی ستا په وړاندي يونارواکړنه ترسره کړي چي ته يې دمنعي توان نه لری ستا دچوپتيا له کبله خلگ فکر کوي چي داظلم يوجائزکاردی .

پنځه نوی یم : دعلم په مجلس کبني دقهر اوغصې څخه ځان وژغوره .

شپږ نوی یم : دعامو خلگو په وړاندي قصې مه کوه ځکه قصه کوونکي ته درواغ ويل اړين دي .

اووه نوي یم : که دي ديوعالم سره مجلس کول وغوښتل (يعني دهغه داستعداد معلومولو په موخه) که مجلس د فقه و و خپله ور حاضر سه خومره چي دده (په استعداد) وپوهيدي بيان يې کره که داسي نه و و نومه ورځه ددې لپاره چي خلگ ستا په ورتگ باندي دوکه نسي پر ده باندي به ديوداسي عالم گمان وکړي چي دي هغسی نوي .

اته نوي یم : که پورتنی کس ددې صلاحیت درلودی چي خلگوته مذهبي فتواوي ورکړي نو خلگوته يې بيان کره او که يې صلاحیت نه درلودی نوته مه کښينه چي ستا په وړاندي درس وکړي بلکي يوا اعتمادی سړی ورپریرده ترڅوتاته دده دخبرو په ډول اود علم په اندازه معلومات درکړي .

نهه نوي یم : د ذکر و مجلسوته (چي غیر مشروع وي) مه حاضریره همدا ډول هغه مجلس ته (مه ورځه) چي ستا دعزت اوسپڅلتيا په موخه دوعظ بلنه درکړي بلکی کلی وال واستوه چی باورپرې لري اويوشاگرد ورسره واستوه .

سلم : دنکاح دخطبې ويلو چاري دخپل کلي امام ته وسپاره همدا ډول د جنازې اواخترونو دلمنځونو امامت نوموړي امام ته وسپاره اوما په نيکودعاوو کښي مه هيره دغه نصيحت قبول کره ستا اودتولو مسلمانانو دمصلحت په موخه دغه نصيحت درته کوم .

دامام اعظم رحمه الله عليه نصيحت د قاضي القضاة امام ابويوسف رحمه الله تعالى عليه په نامه پاي ته ورسیدی .

.....

دامام ابوحنيفة رح وصيت خپل

شاگرد يوسف بن خالد رحمة الله تعالى عليه ته

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

کله چي يوسف بن خالد سمي رح دامام ابوحنيفة (رحمة الله عليه) خخه دعلم زدکړه وکړه او خپل ښار بصري ته يې دتللو اراده وکړه نو امام اعظم رح دتللو اجازه ورکړه او ورته وي فرمايل : يو وصيت دتحفي په ډول درته کوم چي دخلگوسره په ژوند کولو، دعلماؤ دمرتبو په پيژندلو، دځان په ادب کولو، ترلاس لاندې خلگوسره په ښه سلوک کولو اود عامواو خاصو خلگوسره په معامله کولو کښي ورته اړي.

(دغه وصيت) به تاته دپوهي ښودلو پرمهال يوه داسي آله وي چي دعلم سمون او ښکلا په راځي اود معيوب کولو خخه يې ژغوري. پوه سه که دي دخلگوسره گزاره بده وي ټول خلگ به دي دښمنان وي که څه هم دي ميندي او پلرونه وي که دي دخلگوسره گزاره ښه وي ټول به دي ميندي او پلرونه سي (يعني دوستان او خواخوږي به سي) که څه هم قريبان دي نوي.

يوسف بن خالد رح فرمايي : امام اعظم (رحمة الله عليه) راته وفرمايل ترهغه پوري صبر وکړه ترڅو ټول وصيتونه په تفصيل سره په خپل فکر درته وکړم چي په پيژندلو سره به يې په خپل زړه کښي زما شکر گزاره سي.

يوسف رح فرمايي : کله چي دغه وخت تيرسو اودوصيت وعده يې وکړه په فارغ وخت کښي راته وفرمايل : زه ټول هغه څه تاته ښکاره کوم چي تاته وړاندي کيږي گويا زه ستا سره مل يم کله چي بصري ښارته ورسې هغه کسان چي زموږ مخالف دي ستالوري ته به متوجه سي که ته دخپل لورعلم په مټ پردوی ځان لورکړی او دخپل علم په زورددوی په وړاندي په فخرسره ويناکوی پايله به يې داوي چي ددوی سره به دناستی ولاړی او دگډ ژوند څخه به خلاص سي ته به ددوی مخالفت کوي دوی به ستا مخالفت کوي ته به ددوی سره اړيکي شکوي دوی به ستاسره اړيکي شکوي دوی به تاته بد وايي ته به دوی ته بدوايي دوی به تا بد لاری ښيي ته به دوی بدلاري ښيي ستا ولوري ته به دنامشروع لاری نسبت کوی په نتیجه کښي به دواړه بدنامه سی آخربه ددې ځايه څخه وتللوته اړسي داسي کړنه زما نه ده خوښه ځکه هغه کسان هونښيران ندي چي گذاره نکوی اوگذاره کولوته اړوي مگر چي الله ورته دوتلوځای پرانيزی .

کله چي بصري ته ورسې خلگ به دي ښه راغلاست وکړي ملاقات به دي وکړي ستاحق به وپيژني نوته دهرسړی مقام وپيژنه دشریفوخلگو عزت وکړه اودعلماءودرنښت وکړه دسپين ږيرو احترام وکړه دځوانانوسره نرمي وکړه دعاموخلگوسره تژدې اوسه دناسموخلگوسره خواخوږي وکړه دغوره خلگوسره ملگري وکړه پاچا (آمر) په بدنامه مه يادوه دهیچا سپکاوی مکوه دچا په انډيوالی باورمه کوه ترڅوچي دي ازمويلي نوي دکم همته خسيږي

سڀي سره اشنائي مه ڪوه ڪوم شي چي په بنڪاره درته ناسم بنڪاره
سو مينه مه ورسره ڪوه . دبي عقلانوسره ازاد ژوند مه ڪوه
دميلمستيا دعوت او هديه مه قبلوه (يعني چي شرعي عذر موجود
وي) گذاره اوصبر ڪوه بردباره اوسه دنبواخلا قو خبستن اوسه پراخه
سينه لره نوي جامي اغونده دسوارلي لپاره بنه حيوان غوره ڪوه
خوشبويي (عطر) ڊير استعمالوه خپل شخصي ڪارونه يوازي ڪوه
دخادمانو اولاس لاندي ڪسانولته ڪوه (بيبي) تعقيبوه ددوي په
ادب اوبربري ڪنبي وړاندي اوسه پدي لاره ڪنبي دنرمي خخه
ڪاراخه ڊيري سزاخه ڪارمه اخله ڪه نه توبي نتيجي به سي
(يعني په خپله سزا مه ورڪوه چي ستاعت ته تاوان رسوي)
پرلمونخونو باندي پايبندي ڪوه خوراک ورڪوه (يعني سخاڪوه)
تڪه بخيل سڀي سالار نسي جوڀيداي يوپت مشاور لره چي
دخلگوپه حالاتو دي خبروي (دخبرتيا پر مهال به دبدو ڪارنو اصلاح
وڪري) نو ڪله چي دي فساد وليدي داصلاح لپاره يي تلوار ڪوه
هر ڪله چي په اصلاح (راوستلو) پوه سوي مينه (داصلاح سره) ڊيره
سي او عزم به دي پياوڀي سي .

شوڪ ڪه ستا سره ملاقات ڪوي ڪه يي نه ڪوي خوته ملاقات
ورسره ڪوه شوڪ ڪه نيڪي درسره ڪوي ڪه بددي درسره ڪوي خوته
نيڪي ورسره ڪوه عفوه (بخبننه) ڪوه خلگوته په نيڪي سره امر
ڪوه دبي گتوشيانو خخه ليري اوسه ڪوم شي چي تاوان دررسوي
پريزده يي دحقوقو په برپايه ڪولو ڪنبي تلوار ڪوه ڪه دي
دملگرو خخه شوڪ ناروغه سي خپله پوڀتنه پرڪوه او د استاذو

په ذريعه يې دصحت حال معلوموه که دي دملگروڅخه څوک ورک
 سي دحالاتولته يې کوه که څوک ستا په وړاندي کښيني ته دده په
 وړاندي مه کښينه که څوک ظلم درسره وکړي ته وصيله ورسره کوه
 څوک چي درته راسی عزت يې کوه که څوک بد درسره وکړي ته
 بڅښه ورته کوه که دي څوک په بدوالفاظويادکړي ته يې په ښو
 اوبښائسته الفاظويادکړه که دي دملگروڅخه څوک مړسي (ستا پر
 زمه يې حق وي) حق يې ورکوه که چاته غم ورسیدی تسلي ورکوه
 که چاته تکليف ورسیدی دغم شريکی څرگندونه ورسره کوه که
 چا ديوکار کولو وړانديز درته وکړي کار ور وکړه که چا په غم
 کښي دهمکاری غوښتنه درڅخه وکړه همکاري ورسره کوه
 دخلگوسره دخپلي دوستی څرگندونه کوه خو چي ستا توان وي
 هرچاته سلام اچوه که څه هم چس خلگ وي که ستا اودنورو
 مجلس يوځای سو ياته دنورو سره يوځای سوي دمسايلو دبيان
 لړۍ پيل سوه اوددوی څيرنه ستا په آند صحيح نه وه (په تلوارسره)
 خپله رايه مه ښکاره کوه.

که څوک (ديو مسئلي) پوښتنه درڅخه وکړي په دوديزو الفاظو يې
 پوه کړه (يعنی په داسی ډول چي دوی په پوهيږي) وروسته نوره
 وينا (څيرينيزه برخه) ورته بيان کړه چي داسي اوداسي ده که ددوی
 څخه چا واوریدی (يعنی پوه سو) ستا مقام مرتبه او (دعلم) اندازه
 به دي ورته معلوم سي که چا اختلاف درسره کاوه يوډول نه يوډول
 پوهه ورکړه چي فکرپکښي ووهی خلگوته روښانه اوبښکاره پوهه
 ښيه پت اودقيق شيان مه ورته وايه مينه دخلگوسره کوه کله کله

مزاقي (توکی تکالی) ورسره کوه خبري ورسره کوه حکه دغه شيان
ستا دعلم لری تل روانه ساتي کله کله خوراک ورسره کوه دبي
کاروانسانانو خخه بي پروا اوسه دخلگو اړتياوي پوره کوه نرمي
باندي کوه ددوی پرنيمگرتياووسترگی پتوه دسينې تنگوالی
اولر حوصله ددوی په وړاندي مه بنکاره کوه داسي اوسه لکه يو
ددوی خخه دخلگوسره داسي معامله کوه لکه خپل خان ته چي يې
کوی کوم خه چي خان ته خوبوي دوی ته هم هغه خوبوه پرخپل
خان باندي برلاسی دخان دنيمگرتياوو دخلاصون په مټ کوه
اوحالات يې خيره اوشر پيدا کونکي کارونه پريزده که شوک زړه
درته تنگوي ته زړه مه ورته تنگوه دهغه چا خبري اوره چي ستا
خبري اوري خلگ وهغه شی ته مه ارباسه چي ته يې نه يې اړکری
دخلگو په هغه حال راضي اوسه چي دوی په راضي دي بنه نيت
ورته خرگندوه په کارکبني ريبنتنی اوسه کبر، لويي (دخان خخه)
ليره کره دچم اودوکې خخه خان وژغوره که خه هم دوی دوکه
درسره وکړي امانت ساته که خه هم خلگ خيانت درسره وکړي په
وفا کبني ټينگ اوسه په تقوی اوپرهيزگاری باندي منگولی لگوه
دنورودينونو دخبنتانوسره وړاومناسب ژوند کوه.

امام اعظم (رحمة الله عليه) خپل شاگرد ته وفرمايل که دغه
وصيتونه ټينگ کړي اميدلرم چي سالم به سي بيا يې ورته وويل
ستا جلاوالی مي غموي ستا پيژندنه زما دميني ذريعه ده دليکنو
دلاری اړیکی راسره ساته اوخپلي اړتياوی دي راته ووايه ته ماته
دزوی په خير يې اوزه تاته دپلار په خير يم.

دامام اعظم وصیت خپل زوی حماد رحمة الله عليهما ته

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اې زويه! الله ﷺ دي پر هدايت ثابت قدم لره (اوپه سپېڅلو کارونو کښي) دي الله ﷺ پياوړی لره يوڅو وصيتونه درته کوم که يې ياد ولري او پايبندي پرې وکړي هيله لرم چي الله ﷺ به دي په دين او دنيا کښي نيکبخته کړي ان شاء الله تعالى.

لومړی وصیت: تقوی غوره کړه (يعني دالله ﷺ څخه وويريږه) او خپل د بدن غړي دگناه څخه پاک ولره دالله ﷺ ټول امرونه بريايه (قائم) لره دغه ټول کارونه والله ﷺ ته دخالص عبادت په موخه دي.

دوهم: که ديوشی وپوهي ته اړيې ناپوه مه پاتيريږه (يعنی دپوهی لته يې کوه).

درېم: دهغه چاسره ژوند مه کوه چي ديني يا دنياوي اړتيا ورته نه لري (يعنی دېې گټي سرې سره ملگري مه کوه).

څلورم: دنورو سره انصاف کوه دخپل ځان لپاره دارتيا پرته انصاف مه غواړه.

پنځم: دمسلمان او کافر دواړو سره دښمني مه کوه (يعنی هغه کافر چي دريښتنی اسلامي هيواد تابعيت يې داسلام داصولوسره ترلاسه کړی وي ياپه بل عبارت زمي وي).

شپږم: صبر او قناعت پر هغه مال او مقام کوه چي الله ﷺ درکړی دی.

اوم : (په مالي او نورو چارو کښي) خپل تدبير (کړنلاره) ښکلی لره ترڅو دنورو خلگو د اړتيا څخه خلاص سي.

اتم : دخلگو په سترگو کښي ځان سپک مه ښکاره کوه.

نهم : دبې گټو خبرو او کارو څخه ځان بيل کړه.

لسم : دخلگوسره چي يو ځای سي لومړی سلام وراچوه غوره خبري ورسره کوه دغوره خلگوسره مينه کوه دشراچوونکو خلگو گذاره (دلداري) کوه.

يوولسم : دالله ﷻ عبادت ډيرکوه ذکر او درود پر نبي ﷺ باندي ډيروايه.

دوولسم : په سيد الاستغفار بوخت اوسه چي درسول الله ﷺ ددې قول څخه عبارت دی :

اللهم انت ربي لا اله انت خلقتني وانا عبدك وانا على عهدك ووعدك ما استطعت اعوذ بك من شر ما صنعت ابوء لك بنعمتك على وابوء بذنبي فاغفر لي فانه لا يغفر الذنوب الا انت.

(دويلوگتې يې په لاندې ډول دي) که دغه پورتنۍ کلمې چا ماښام وويلی په داغه شپه مرسو جنت ته به داخل سي که چا سهار وويلي په داغه ورځ مرسو جنت ته به داخل سي.

دحضرت ابی درداء ؓ څخه روايت دی کله چي ده ته وويل سوه چي کوردي وسو ځی ده مبارک وفرمايل: نه دی سو ځلی ځکه ما درسول

الله ﷻ څخه اوریدلي دي چي که چا دغه (لاندینی) کلمې دورځي په لومړي برخه کی وویلی ترمانښامه به مصیبت (تکلیف) نه ور ورسیري که چا په آخر کي د ورځي وویلي ترسهاره به مصیبت نه ور ورسیري .

(کلمه مبارکه په لاندی ډول ده) :

اللهم انت ربی لاله الا انت علیک توکلت وانت رب العرش العظیم ماشاء الله کان وما لم یشاء لم یکن لاحول ولا قوه الا بالله العلی العظیم اعلم ان الله علی کل شیئ قدیر وان الله قد احاط بکل شیئ علما اللهم انی اعوذ بک من شر نفسی ومن شر کل ذی شر ومن شر کل دابة انت آخذ بناصیتها ان ربی علی صراط مستقیم .

دیارلسم : هره ورځ په پایبندی سره قرآن کریم لوله ثواب یې رسول الله ﷺ ، موراو پلار ، استاذانو او ټولو مسلمانانو ته بڅښه .

څوارلسم : دملگرو (دشرڅخه) تردښمن ځان، ډیرساته ځکه په خلگو کښي فساد ډیردی نو تر اشنای دي دښمن تاته گټمن دی (ځکه دښمن درڅخه لیري دی او د اشنای سره لاس او گریوان یې) .

پنځلسم : پټ حالات ، سره زر (یعنی مال) ، کرنلاره او دتللوځای چاته مه ښیه .

شپاړلسم : دهمسایه سره ښه سلوک کوه او تکلیفونه ئی زغمه .

اولسم : داهل السنة والجماعة مذهب ٽينگ ونيسه دناپوهانو اوگمراهانو خخه ليري اوسه.

اتلسم : په ټولو کارونو کي دي نيت پاک کره او د حلال خوارک زياته لټه کوه.

نولسم : په پنځو حديثونو عمل وکره چي ما د پنځو لکو حديثونو خخه راټول کړي دي ، لومړی حديث دادی چي رسول الله ﷺ فرمايي : ټول عملونه په نيت پوري اړه لري هر سړی لره هغه خه دي چي نيت يې کړی وي .

دوهم حديث دادی : رسول الله ﷺ فرمايي : بنه کار سړی لره دادی چي بي گټی کار پرېږدی .

دریم حديث دادی : رسول الله ﷺ فرمايي : مؤمن به نسی یوستا سو خخه تر هغه وخته پوري چي خوښ کړی خپل ورورته هغه خه چي ځان ته يې خوښوي .

څلورم حديث دادی : رسول الله ﷺ فرمايي : حلال بنکاره دي حرام بنکاره دي ددوی په منع کښي مشکوک شيان دي چي ډير خلگ يې نه پيژني نو که چا د مشکوکو شيانو خخه ځان وساتي دخپل دين عزت اوسپېڅلتيا يې وساتل که څوک په مشکوکو شيانو کښي ولويدی په حرامو کښي ولويدی لکه شپانه چي د ټاکلی کرښي (دمنعی حدود) په شاوخوا کښي پسونه څروی نژدې دی چي پکښي ولويږي خبردار اوسی هرپاچا لره ټاکلی کرښي سته دالله ﷻ ټاکلی کرښي (دمنعی حدود) حرام شيان دي خبراوسی په بدن کښي

یوه ټوټه غوښه ده که اصلاح سي ټول بدن به اصلاح سي که فاسده سي ټول بدن به فاسد سي هغه زړه دی.

پنځم حدیث دادی : رسول الله ﷺ فرمایي : کامل مسلمان هغه څوک دی چي دژبي اولاس (دتاوان) څخه يې خلگ په امن وي .

شلم وصیت : دصحت او جورتياپه حال کښي (دالله ﷻ څخه) د ويرې اواميد په منع کښي اوسه (يعنی دجورتي پرمهال دالله ﷻ ټول امرونه سرته رسوه اودنواهيوڅخه يې ځان ژغوره) (دمرگ دراتلو پرمهال) داسي مرسته چي پرالله ﷻ دي ښه گمان وي (يعني دمغفرت اوخلاصون دي ټينگ گمان وي) اودمغفرت اوبخښني هيله دي پياوړي وي (داسی امید) په سالم زړه کښي وي بېشکه الله ﷻ زيات بخښونکی اوزيات مهربان دی .

دامام اعظم رحمة الله عليه وصیت چي خپل زوی حماد رحمة الله عليه ته ئی کړی وړو پای ته ورسیدی .

حضرت امام اعظم رحمة الله عليه دقضا په اړه دغه وصيت ونوح بن ابي عصمة رحمة الله عليه ته فرمايلي دي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

نعمده ونصلي على رسوله الكريم

نوح بن ابي عصمة (رحمة الله عليه) فرمايي: ما دابوحنيفة رح خخه
داحاديثو دمعاوو زده كړي كولي ده مبارك ډيربڼه تشريح
اوتفسيركاوه هم داډول ما دباريكومسائلو پوښتنه ځني كوله په
عمومي ډول زما پوښتني دقضا دمسائلو او احكاموپه اړه وي امام
اعظم (رحمة الله عليه) (يوه ورځ دوړاندوينا په ډول) راته وفرمايل:
ته به دقضا دروازه وتكوي (يعني قاضي به سي) نوح بن ابي
عصمة فرمايي: كله چي زه خپل ښار مرو ته ولاړم دلږ وخت
وروسته دستي په قضا اخته سوم امام اعظم (رحمة الله عليه) لا
ژوندي وو نوح بن ابي عصمة وايي (دقضا داخه كيدو وروسته)
مي امام اعظم (رحمة الله عليه) ته يوليک وليکي ددغه پيښي حال
مي پکښي وليکي او عذر مي ورته وليکي (يعني داچي په خپله
خوښه مي قضا نه كوله بلکي ورته اړسوم) امام اعظم (رحمة الله
عليه) په جواب کښي ورته وليکل: ستا ليک راورسيدي کوم څه
چي دي پکښي ليکلي وه په هغه پوه سوم ستا وغاړي ته يولوی

امانت درولويدي چي لوی، لوی خلگ ورته عاجزه دي ته داسي
 يي لکه غرق نودخان لپاره دوتلولا رولتوه تقوی درته اړينه ده ځکه
 تقوی دتولو کارونو برپايه کونکی ده دقيامت (دورځي د سختيو
 څخه) خلاصونکي ده اوساتنه دهرې بلاڅخه ده اوپه تقوی سره به
 (د کار) بڼه نتيجه ترلاسه کړي الله ﷻ دي مور ته دتولو کارونو بڼي
 نتيجه رانصيب کړي الله ﷻ دي دخپلي خوښي دکارتوفيق راکړي
 بېشکه الله ﷻ اوريدونکی اونژدې دی. پوه سه (اې نوحه رح) په
 بابونودقضا يوازي جيدعالم پوهيږي چي په اصولودعلم (يعنی)
 قرآن، احاديثو اوپه ويناوو داصحابو کراموپوه وي اودفکر
 اونظرڅښتن وي اودتپلوتوان يې ولري. که يوه مسئله مشکله
 درته ښکاره سوه نودقرآن، حديث او اجماع په لوري هڅه وکړه که
 دي روښانه پکښي پيدا کړه عمل په وکړه که دي پيدا نه کړه نو
 نظائرو (يعنی قياس) ته يې حواله کړه (دآيات، حديث، قياس)
 استشهاد پرې وکړه بيا عمل په هغه لاره وکړه چي (پورتنيو درو)
 اصولوته نژدې وي او ورته والی ورسره ولري دفکر اونظر
 دڅښتنانو سره مشوره کوه ځکه په دوی کښي داسي څوک سته
 انشاءالله چي په هغه څه پوهيږي چي ته نه په پوهيږي. کله چي دوه
 دښمنان (يعنی مدعی اومدعی عليه) درته کښينا ستل نو
 دکمزوري او زورور، دعزتمن اوبی عزته ترمنځ په ناسته، توجه او
 خبروکښي توپيرمه کوه داسي کړنه مه کوه چي دعزتمن دعزت
 لامله درته طمعه پيداسي اوبې عزته دبې عزتی له امله ناامیده
 سي. کله چي مدعی اومدعی عليه ستا په وړاندي کښيني ترهغه

وخته يې پرېږده چي په ارامه شرم اوسام ځني پورته سي بيا په نرمۍ خبري ورسره وکړه او په خبرويې پوه کړه اودهریوه خبري ټولي اوره تلوار مه پرې کوه پري يې ږده ترهغه وخته پوري چي خپلي خبري ټولي خلاصي کړي مگر که يې بي ځايه خبري وکړي منعه يې کړه (اوددغه خبرونه اړتيا) وروښيه . دزړه تنگی ، قهر او غم په حال کښي دقضا (فيصلي) مه کوه کله چي ستا دقضا حاجت اړتيا وي يا وږی يې قضا مه کوه دفکري بوختيا پرمهال قضا مه کوه بلکي په داسي وخت کښي قضا وکړه چي زړه دي فارغ وي .

دقريبانو په منځ کي په تلوار سره قضا مه کوه بلکي څومجلسوته يې معطله کړه ښايي دوی په خپل منځ کښي روغه (جوړجاړی) وکړي که يې ونه کړی نوفيصله وروکړه ترهغه وخته پرهیچا فيصله مه وباسه ترڅو دالزام ټول ثبوتونه يې په لاس نوي درغلي او شاهدي ورکونکی ته تلقين (په خبرو کښي ښودنه) مه ورکوه . په خپل مجلس کښي چاته اشاره مه کوه وقريبانوته هيڅ کار مه سپاره (دقضا په وخت کښي) دهیچا ميلمستيا مه قبلوه ځکه چي تهمت به درباندي وويل سي (دخپلودوستانوسره) دقضا په مجلس کښي خبری مه کوه . تقوی (ویره) دالله ﷻ څخه غوره کړه ددنیا او آخرت دټولو کارونوبسنه درته کوي الله ﷻ به سلامتيا درنصیب کړي الله ﷻ دي موز او تاته ښه ژوند او ښه مقام په آخرت رانصیب کړي دامام اعظم (رحمة الله عليه) وصيت خپل شاگرد ابوعمه نوح بن ابی مریم (رحمة الله عليه) ته پای ته ورسیدی

دامام اعظم (رحمة الله عليه) وصيت خپلو

مخورو او مشهورو شاگردانو ته

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

دامام ابويوسف (رحمة الله عليه) خخه روايت دی چي موربو خو تنه دامام صاحب دشاگردانو خخه دامام اعظم (رحمة الله عليه) په حضور کبني په يوه باراني ورځ کبني سره يوځای سو ددغه ملگرو خخه داؤد طائي، عافية الاودي، قاسم بن معن مسعودي، حفص بن غياث النخعي، وكيع بن الجراح، مالک بن مغول، زفر بن الهذيل، اوداسي نورکسان وه امام اعظم رح زمور لوري ته متوجه سواو وي فرمايل: تاسوزما دزړه خوشحالي راوستونکي ياست اوزما دغم ليري کونکي ياست ماتاسوته دعلم، ځين (دسوارلی) اوملونه جوړکړي دي که مو خوښه سوه باندي سپاره سي (يعني فقهي مسائلي مي درښودلی دی که مو خوښه سوه عملي يې کړی اونوروته يې ورسوی) په داسي حال کي مي پرې ايښي ياست چي خلگ به ستاسوشاته ځي دالفاظو لته به موکوي خپلي غاړي به تاسوته کښته کوي ستاسو خخه هريودقضا صلاحيت لری په تاسوکي لس کسان دي چي قضا وکړي زه تاسوته سوال په الله ﷻ سره کوم (يعني الله ﷻ درته واسطه کوم) او هغه لوي علم چي الله ﷻ تاسوته درکړی دی (واسطه کوم) چي د (پاچا) خخه دقضا د غوښتلو دذلت خخه ځان وژغوری که په تاسوکبني د يوه

خخه دقضا غوښتنه وسوه اوپه ده کښي يوه نيمگرتيا وه چي الله
 دخلگو خخه پته کړي وه قضا نده ورته روا (اوددې لاري خخه
 پيدا سوي) رزق ندي ورته حلال که يې پت حالات دښکاره
 حالاتوپه خيروه (يعنی پتي نيمگرتياوي يې نه درلودي) قضا ورته
 روا ده (اوددې لاري خخه په لاس ورغلي) رزق ورته حلال دی که
 شوک دقضا و دندي ته دارتيا له مخی مجبورسي نودخان
 اوخلگوترمنخ دي پرده نه خړوی پنځه وخته دي لمونځ په جماعت
 سره (په مسجد) کښي اداکوی اودهرلمانځه پروخت دي (پدې ډول)
 ناره وکړي شوک حاجت لری ؟ (زما سره ملاقات کولای سي)
 اودماخستن په لمانځه کښي درې واره دغه ناره کوه بيا کورته څه
 که شوک مريض سو دقضا په ځای کښي يې دکښينا ستلوتوان نه
 درلودی دمريضی دورځوتنخوا (معاش) دی د(بيت المال خخه) نه
 اخلي که امام المسلمین (آمر) چم وکړی (يعنی په بيت المال کښي
 يې خیانت وکړی) يائی په ظلم سره فيصله وکړه امامت يې باطل
 دی او حکم يې دمنلو وړندی که يې په ډاگه اوبښکاره گناه وکړه (د
 حد شرعی سزا ورکول باندي واجب ده) هغه نژدې قاضي دي حد
 باندي قائم کړي

تمت بالخیر وصية الامام الاعظم (رحمة الله عليه) لکبار تلامیذه.

دامام اعظم (رحمة الله عليه) وصیت خپلومخورو شاگردانو ته پای ته ورسیدی.

کبه العبد الاقفر الی الله الغنی مولوی عبدالهادی (حماد)

د امام اعظمیؒ وصیتوں کا مجموعہ

تالیف
مولانا عاشق الہی شہر بلندی

ژباړونکی
مولوی عبدالہادی (حماد)

احمد شاہی کتب خانہ
کابل بازار کتھمار
تلفون: 0700321479

د تعلیم الاسلام راډیو ویب پانې له خوا:
www.Taleemulislam-Radio.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**